

ABC u t'aanil u kanáanta'al páalal, taankelemo'ob yéetel xlolobayeno'ob trans yéetel ma' binarias te' náajil xooko'obo'*

U TÚUMBEN NÁAJIL XOOK WAY TU LU'UMIL MEXICOE' YÉETEL U DIVERSIDAD TI' GÉNERO

Le NEMO' ku ts'áaik k tsiikilil ichil u chúumuk u ka'ansajil xook. Yo'osal lela', ku kanáanta'al paalalo'ob yéetel táankelemo'ob, xch'úupalalo'ob, xi'ipalalo'ob trans beyxan ma' binariosi', ku taal ti' u p'éel ba'al jach k'a'abet tumen tuláakal wiinkililo'ob, tuukulilo'ob, bix u u'yikubajo'ob yaan u páajtalilti'ob uti'al u chikbeskubajo'ob je'ex bix u k'aato'obe'. U kanáanta'al le páajtalila' u k'áat u ya'ale' yaan u múul meyaj kaaj u ti'al ka yanak jump'éel kúuchil payvenil, tu'ux ku u'uya'al a t'aan sinkej peech' óolil wa toopil.

Le kéen t'aanako'on yo'sal paalal, xch'úupalalo'ob yéetel táankelemo'ob transo'obe', tan k t'aan yo'osal tu laakalo'ob tan u kaxtiko'ob máaxo'ob, ku taalbal ti' u jejelas kuxtalo'ob ch'upipaal, xiipal. chup, xiib wa u jeel tuukulil bix ku wúuykubajo'ob mina'an mixba'al u yiil wa xiib wa ch'uup ka' síijil. Bey xan, le t'aan no binarioo' ku t'aan yo'osal le máaxo'ob ma' u'ukubajob ch'úupo'ob wa xiibo'ob.

B "KI'IMAK ÓOLAL YÉETEL KANÁANAIL

Le kanáan ku beeta'al ichil u beel bey xan u láak'inta'al máak yéetel tsiikile', ku ts'áaik mu'uk'an óolal yéetel ku yáantaj ti'al u ma'alob k'antal u yutsil kuxtal xi'ibil paal, xch'úupipaal wa taankelemo'ob Trans bey xan ma' Binarios.

- U yutskiinta'al jump'éel ma'alob beel ti'al u kanáanta'al máak ti' le loobilaj ku beeta'al ichil te' náajil xooko', yéetel u múul meyajta'al bix u yutskiinta'al u yóol máak, tu'ux u yáax tsiiktal máak yéetel u yubik máak bix u yóol u láak'.
- U ts'aabal aantajil tu seebil chen yaanchak loobilo'ob ichil náajil xook, kex suttal t'aan yo'osal transobia wa discriminación sexogenérica, u k'áat u ya'ale' le kéen yanak p'ek yo'osal bix u yóol wa bix u wiinkilil máak.
- U kúuchil tanka' yéetel u kúuchil u k'e'exel nook'e' k'a'abet u yi'ilal ka' máanako'ob je'ex bix u u'ukubajo'ob bey xch'úup wa xi'ib ichil le xooknalilo'obo' wa yáan u páajtalile' ka' je'ebek túumben kúuchil ti' le p'éelilil' xch'úup beyxan xi'ib.

A U K'AJÓOLTA'AL YÉETEL U CHIN JO'OLIL

U ts'aabal k'ajoltbil bix u u'ukubaj xch'úupal beyxan xi'ib, yéetel lela' ku ch'ena'an le chi'ibal polilo', pech óolilo', beyxane' u tsa'ayal k'oojanil ti' tuukulil.

- U t'aanal yéetel e k'aaba' uts tu t'aano'obe' beyxan u ya'alti' bix la' tu t'aan ichil u kuxtal tu máanak k'iin kex ma' ts'aak'ajal tu ju'unil tu'ux ku ya'alal jach leti'e'.
- Ka'abet u ya'alaj ti' tu seebaki ti' Control Escolar le kéen taasa'ak kubbil le tumben ju'unil acta de nacimientoj tumen le taatatsilo'ob wa máaxo'ob kanántik le paalalo' jump'éel túumben.
- U cha'abal u ts'áaik u buukina je'ex uts'u yúukuba'.
- U k'áata'al ti' taatatsilo'ob yéetel tsiikil bey xan ich mukul, ka u ts'ibto'ob ich ju'un bix u beelil u kuxtalo'ob: le k'aaba' ku yéeyik xi'ibil paal, xch'úupipaal wa taankelemo'ob yéetel bix u k'áatiko'ob ka t'aanak máak yo'osalo'ob, wa yaan máax áantikob u kanáante'ex u tuukulo'ob, yéetel u láak' ba'alo'ob unaj u kanántal.

C MÚUL MEYAJ TI' AL AJKA'ANSAJO'OB YÉETEL XKA'ANSAJO'OB, JACH BA'AX KU XOOKAL YÉETEL KAAJ

U ka'ansal ajka'ansajo'ob, xka'ansajo'ob yéetel u múul meyaj tuláakal le múuch'bil máako'obo', ku yáantaj ti'al u p'áatal le xookil beey jump'éel kúuchil tu'ux yaan jeets'el óolal ti'al tuláakal máak, je'el bix u yóol yéetel je'el bix u k'ajóoltuba ichil u kuxtale'.

- U ts'aabal ka'ansaj sánsáamal yo'osal bix u k'ajóolkubaj máak ichil u kuxtal, diversidad sexogenérica yéetel u jala'ach t'aanil u kanáanta'al xi'ibil paal, xch'úupipaal wa taankelemo'ob.
- U múuch' áantajil ich kaaj t'aan yéetel u múul meyaj le múuch'bil máako'obo' (yéetel Mola'ayil tu'ux ku táano'oltal tojbe'enil wiiniko'ob bey xan u múuch'kilo'ob taatatsilo'ob), u ti'al u beeta'al meyajto'ob ku yáantaj ti'al u yutskiinta'al u tuukul tuláakal le múuch'bil máako'ob ichil le xooknalalo'ob.
- U beeta'al múul meyajto'ob ichil le kúuchil xook, ich náajil xook, beyxan ichil le kaajo' ku ts'áaik u mu'uk'il u tsiiktal u jela'anbax máak, u yubik máak bix u yóol u láak', u kuxtal máak ich jets'el'óolal yéetel u jach ch'iikil u tuukul máak. Xaak'al xookte'ex le Fichero: "Promover la cultura de paz en y desde nuestra escuela", jach jach le u k'aaba t'aano'ob: "Igualdad de género, Reconocimiento de la diversidad y Entornos escolares seguros".
- K'a'abet u núuka'al u k'atchi'ob le na'tsilo'obo', yúumtsilo'ob wa jkanani-lo'obo', k'a'abet u utsil ts'aabal ojeet-bij le peekbal t'aanilo' yéetel u p'éel utsil tojbe'enilo'ob.

* Responsable de la traducción a la lengua maya: Jazmín Magdalena Pech Monge.
 Revisión Lingüística y Cultural: Dirección General de Educación Indígena Intercultural y Bilingüe. SEB.
 • Mayusa Isolina González Cauich.
 • Ana Carina Hernández Dzib.
 • Sheena Merle Ucán Yeh.